

Nieuwsbrief

Vlinderwerkgroep Drenthe

17e jaargang no.2 - november 2008

Uitnodiging Najaarsbijeenkomst

Maandagavond

17 november 2008

in de **Koekoekshof** in Elp.

Het begint om 19.30 uur agenda:

1. Opening
2. Kort jaaroverzicht inclusief het aardbeivlinderproject 2009
Jelle de Vries
3. Stand van zaken betreffende nieuwe vlinderatlas
Minko van der Veen
4. Pauze met aan het eind de verloting.
Hebt u zelf zaken die u kunt missen en leuk zijn voor de verloting neem ze dan mee!
5. Nachtvinders "de praktijk" ervaringen van en door cursisten na de nachtvlinder cursus
Minko van der Veen
6. Sluiting
Het streven is om het programma rond 21.30 uur officieel af te ronden, waarna nog gelegenheid is om uw eigen "plaatjes" te laten zien en na te praten.

Wat is dit voor vlinder?

Tips:

1. het is een veenvlinder!
2. de foto is van Pauline Arends!
3. zie artikel op pagina 8

www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl

de webstek voor alle vlinderliefhebbers in Drenthe,
stuur uw kopij met plaatjes aan:

kopij@vlinderwerkgroepdrenthe.nl

Redactie

Leden:

- Pauline Arends
 - Roelof Blaauw
 - Hindrik Lanjouw
 - Jelle de Vries
 - Willeke Ketelaar
- Eindredactie:
- Ate Dijkstra

*Piramidevlinders en
huismoeder op smeer,
foto: Minko van der Veen*

Kopij voor de voorjaars-
editie graag vóór 15
maart 2009 inleveren per:
e-mail: kopij@vlinderwerkgroepdrenthe.nl
of Willeke Ketelaar,
Kastanjelaan 5,
9422 JB Smilde
tel: 0592-413073

In dit nummer

Van de bestuurstafel	2
Aardbeivlinder 2008	
Ron Soenveld	3
Atlasproject 2013	
Minko van der Veen	4
Zilveren maan 2008	
Jelle de Vries	6
"Vlinders gevangen"	
Aswin Mulder	7
Veenvlinders 2008, overpeinzingen...	
Pauline Arends	8
Voorlopige nachtvlinderroogst!	
Minko van der Veen	10
Vlinders op miniaturen in laat- en middeleeuwse manuscripten	
Ate Dijkstra	12

Van de bestuurstafel

Minko van der Veen

Als er iets is wat altijd anders uitvalt dat je had gehoopt, is het wel het (dag)vlinderseizoen! We herinneren als allemaal de noodkreet die de Vlinderstichting zo rond juni de deur uit liet gaan "we stevenen af op het slechtste vlinderseizoen ooit" althans woorden van gelijke strekking. Gelukkig bleek ook hier de soep niet zo heet te worden gegeten als ze wordt opgediend. In ieder geval wanneer we ons beperken tot onze eigen provincie. Zeker er waren 'heel gewone' soorten van 'heel gewone' biotopen die het in jaren nog nooit zo slecht hebben gedaan. Daar stonden echter ook 'toppers' tegenover. Zelf was ik dit jaar erg enthousiast over het aantal heideblauwtjes dat zich liet zien.

Het afgelopen jaar hebben we ons als bestuur in-gezet om ook de nachtvlinders de aandacht te ge-ven die ze verdienen. Wanneer je van nationale nachtvlinderexperts hoort dat Drenthe sterk onderbelicht is op dit punt, dan wordt het tijd hierin verandering te brengen. Met hulp van onze zusterclub uit Friesland, in de persoon van nachtvlinderexpert Gerrit Tuinstra, hebben we dit jaar veel kunnen verbeteren aan onze kennis van deze vlindergroep. Drie theorieavonden en twee excursies hebben dat bewerkstelligd. De eerste waarnemingsresultaten zijn erg hoopgevend. De tijd was te kort om al alle gegevens binnen te krijgen en te verwerken.

Groot dikkopje op braam foto: Minko van der Veen

In deze Nieuwsbrief kan ik daarom maar een voorlopige soortlijst geven.

In dit nummer vindt u ook de eerste resultaten van ons dagvlinderatlasproject. Heel veel mensen bleken bereid de handschoenen op te pakken en alleen of samen met anderen de komende vijf jaar één of soms zelfs meer, uurhokken te inventariseren. Toch kampen we in delen van Drenthe nog met heel veel lege hokken. Dat geldt vooral voor Zuidwest-Drenthe. Daar moeten toch ook vlindersaars zitten die een uurhok willen adopteren.

Zolang de nieuwe atlas er nog niet is (en dat wordt niet voor 2013) mogen we het doen met de huidige. Kon de prijs van 30.00 euro nog een reden zijn deze niet aan te schaffen of iemand cadeau te doen, voor 6,00 euro kan

niemand zich daar nog een buil aan vallen. Wacht niet te lang, de voorraad slinkt zienderogen. Op onze najaarsbijeenkomst, dit jaar niet in Westerbork maar in Elp!!, kunt u ze aanschaffen.

**Ik zie iedereen
graag op
17 november
in Elp.**

*Eikenpage mannetje
op eikenblad
foto:Minko van der Veen*

Aardbeivlinder 2008

Ron Soenveld

De aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*) is in Nederland een zeldzame standvlinder. Het is een vrij klein vlindertje behorend tot de familie van de (puzzel)dikkopjes. Hij heeft een flitsende manier van vliegen. In Nederland kwam de aardbeivlinder verspreid voor, maar is sterk achteruitgegaan en is een bedreigde soort. De aardbeivlinder is een soort van heischrale graslanden, blauwgraslanden en kalkgraslanden. In Drenthe zijn er enkele gebieden waar de aardbeivlinder nog voorkomt.

In de Zuidoosthoek vliegt hij op gespaard gebleven (ontwaterde) hoogveenrestanten namelijk het Bargerveen, Oosterbos en het Veenpark. In Zuidwest-Drenthe komt de soort voor op het Dwingelderveld (heidegebied). Tot voor kort vloog hij ook in het natuurgebiedje Kuijersbosch (Old-Nijeveen) bij Nijeveen. Kuijersbosch is een klein complex blauwgrasland. De soort is daar echter de afgelopen jaren niet meer waargenomen.

In het Bargerveen is de aardbeivlinder nog algemeen. Het aantal schommelt van jaar tot jaar. Dat heeft te maken met het weer en hoe vaak er kan worden geteld. In 2008 was de periode dat er geteld kon worden vrij lang namelijk van begin mei tot half juni.

In het Bargerveen vliegt de aardbeivlinder op zogenaamde bovenveen graslandjes. Dat zijn graslandjes die in het verleden zijn aangelegd op ontwaterd hoogveen en van nature een heischraal karakter hebben.

De graslandjes worden tegenwoordig schraal gehouden door Staatsbosbeheer. In het najaar worden de graslandjes gemaaid en wordt het gras afgevoerd. Doordat het maaisel wordt afgevoerd, is de vegetatie in het voorjaar vrij kort, wat gunstig is voor de aardbeivlinder. In het Veenpark wordt niet gemaaid maar loopt een schaapskudde die de vegetatie kort houdt. Deze kudde wordt begeleid door een schaapherder. De begrazing is niet erg intensief.

Het vrouwtje van de aardbeivlinder zet haar eitjes gewoonlijk af op soorten van de ganzerikfamilie. Daartoe behoort ook de wilde aardbei, waaraan dit dikkopje zijn naam te danken heeft. In het Bargerveen maar ook elders in Drenthe is tormentil de plant waarop de eitjes worden afgezet en waarop de rupsen leven.

Alle foto's van de
aardbeivlinder zijn van:
Ron Soenveld

De rups leeft in het begin in een spinseltje aan de bovenzijde van het blad. Later spint hij meerdere bladeren bij elkaar tot een kokertje. Van daaruit onderneemt hij voedseltochten. De aardbeivlinder overwintert als pop in een cocon en vliegt vanaf eind-april.

In 2008 heeft de vlinder in Zuidoost Drenthe redelijk gevlogen (tabel 1). Er is echter sprake van een daling van het aantal getelde exemplaren. Op sommige terreintjes was er sprake van een duidelijke daling, bij andere terreintjes was sprake van een lichte achteruitgang. Er zijn ook een paar terreintjes waar de aardbeivlinder niet meer is gezien. Dat baart toch zorgen. Is de aardbeivlinder over het hoofd gezien, of is hier sprake van een echte achteruitgang? Enkele terreinen zijn in 2008 wat minder intensief geteld. Ondanks deze enigszins sombere berichten zijn er in 2008 in totaal 756 aardbeivlinders geteld.

Wat betreft het voortbestaan van de aardbeivlinder in Zuidoost- Drenthe zijn we niet pessimistisch.

Tabel 1

Aantal waargenomen aardbeivlinders in de periode 2005-2008

jaar	aantal exemplaren
2005	582
2006	1071
2007	990
2008	756

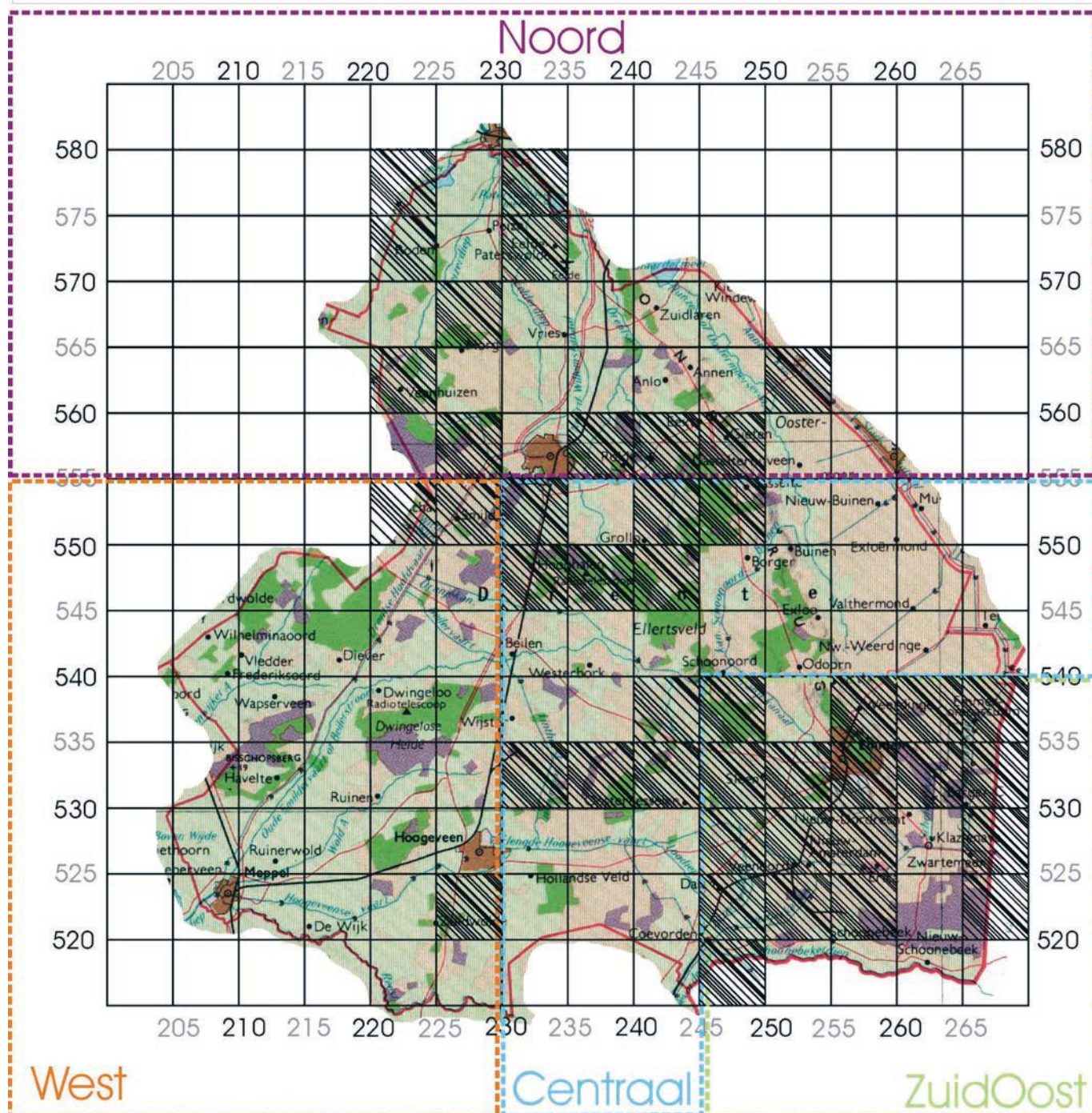

Atlasproject 2013

Minko van der Veen

geadopteerde uurhokken (situatie 15-10-2008)

Atlasproject 2013

In de vorige Nieuwsbrief stond een oproep om een uurhok te adopteren en die in de komende vijf jaar op dagvlindersoorten te inventariseren.

Een uurhok meet 5 bij 5 km en bevat dus 25 kilometerhokken (km-hok). Van elk km-hok willen we weten welke dagvlindersoorten er voorkomen.

Gelukkig hebben dit jaar al veel mensen gereageerd en zijn er nu al delen van Drenthe die de gewenste dekking te zien geven. Er zijn echter ook delen waar we geen of nauwelijks uurhokken hebben kunnen 'slijten'. Vooral de situatie in het Zuidwesten van onze provincie baart ons zorgen. Het kan toch niet zo zijn dat een gebied in Drenthe met nota bene twee Nationale Parken onderbelicht zou blijven in onze volgende atlas? Wie adopteert in dat gebied een uurhok. Ook elders zijn nog uurhokken beschikbaar.

Reeds bezette uurhokken en resultaten.

In de figuur op de pagina hier naast staan de totnogtoe geadopteerde uurhokken gearceerd aangegeven.

Het is nog te vroeg om al iets te kunnen melden over het aantal soorten per uurhok- of km-hok. Eerst zullen alle gegevens binnen moeten zijn en verwerkt worden in één database. Met behulp van dat bestand kunnen we overzichtskaatje maken. We zullen die t.z.t. op de website zetten. De inventariseerders krijgen dan heel gedetailleerde informatie. Ook de waarnemingen van anderen worden dan vermeld.

Opnieuw een oproep om mee te doen.

In het vorige nummer staat uitgebreid beschreven wat we willen weten en hoe je daarbij het beste te werk kunt gaan. (mocht je dat nummer niet meer hebben: via onze website, vlinderwerkgroepdrenthe.nl, kun die altijd weer ophalen).

Deze keer volstaan we daarom met een korte samenvatting.

Welke soorten vlinders?

Om welke soorten gaat het? Hoeveel bezoeken moeten er worden gebracht en op welke momenten? Welke gebieden zijn van belang? Hoewel we natuurlijk in alle dagvlindersoorten geïnteresseerd zijn, gaat het bij deze inventarisatie toch vooral om de meer 'algemenere' soorten. (zie tabel verderop) De echt bijzondere en kwetsbare soorten worden al goed door ons gevolgd en komen in het algemeen voor in niet-vrijtoegankelijke natuurgebieden. Wij vragen jullie met name te gaan kijken op 'gewone', wel vrijtoegankelijke plekken en terreinen.

Atlascoördinatoren voor de vier regio's:

West	Willeke Ketelaar	Kastanjelaan 5	9422 JB Smilde	0592-413073	rw.ketelaar@home.nl
Zuid-Oost	Ron Soenveld	Laan v/h Kinholt 39	7823 GA Emmen	0591-626083	ronsoenveld@planet.nl
Noord	Minko van der Veen	Raiffeisenlaan 11	9301 GT Roden	050-5015520	minkovdveen@kpnplanet.nl
Centraal	Jelle de Vries	Zuideresweg 10	9441 TZ Orvelte	0593-322219	j.de.vries10@12move.nl

Waar kijken?

Alle kilometerhokken moeten worden bezocht. De vraag is dan natuurlijk direct 'maar hoe intensief?' Maatgevend hiervoor is hoe het betreffende km-hok is bedeed met verschillende begroeiingstypes. Hierbij moet je denken aan bossen (met name bosranden en open plekken), graslanden (vooral de wat schralere), sloot- en wegbermen, heidevelden, overgangvegetaties en pioniersvegetaties. Binnen de bebouwde kom zijn vooral de wat grotere groenstroken en braakliggende terreinen interessant. Elk van deze gebieden zal zijn eigen karakteristieke soorten kennen naast de soorten die minder tot nauwelijks biotoopgebonden zijn. In elk geval zal geprobeerd moeten worden om van elk in het km-hok voorkomend begroeiingstype er tenminste één te bezoeken.

Verder is de spreiding in de tijd van belang omdat elke soort zijn eigen vliegtijd kent. Er zullen daarom meerdere bezoeken, gespreid over het seizoen, moeten plaatsvinden. (zie tabel met soorten en vliegtijden verderop)

Verder zijn ook plekken met grote groepen bloeiende nectarplanten, zoals b.v. distels van belang.

Kleine vos foto: Sander van der Bor

Formulieren

Voor het noteren van je waarnemingen kun je gebruik maken van ons formulier 'dagvlinders'. Formulieren zijn te downloaden vanaf onze website.

Voor degenen die al gewend zijn de gegevens op de computer in te voeren: graag in Excell. Heel belangrijk daarbij is wel dat je elke waarneming als afzonderlijke regel (rij) opvoert. In die rij moeten dan in afzonderlijke kolommen worden genoemd: datum, soort, aantal, x-coörd, y-coörd, naam van het gebied. Bevat je bestand waarnemingen van meerdere waarnemers dan zeker ook waarnemer als kolom opnemen. Op verzoek sturen we graag een voorbeeld spreadsheet op.

Voor vragen en ondersteuning kun je altijd een beroep doen op één van onze atlascoördinatoren.

Zilveren maan (*Boloria selene*) in 2008

Jelle de Vries

Elk jaar is het weer spannend hoeveel rupsen van zilveren maan overwinterd hebben.

Bij het zien van de eerste vlinder, dit jaar op 20 mei, gaat je hart sneller kloppen. Hij is er weer!

*Zilveren maan op boterbloem bij de Elperstroom
foto: Minko v/d Veen*

Dit jaar lijkt er in de Elperstroom sprake te zijn van een lichte toename van de populatie. De eerste generatie had zijn top rond 27 mei. Toen vlogen er 15 exemplaren. Het waren zowel verse als afgevlogen exemplaren. De vlinders vliegen dan vlak boven de dan nog lage vegetatie. Vaak vliegen ze ook tussen de planten door op zoek naar nectarplanten, of de waardplant moerasviooltje, waarop het vrouwtje haar eitjes afzet. Ze hebben dan ook minder last van de soms sterke wind. In de periode van de top van de tweede generatie, eind juli en begin augustus, is de vegetatie veel dichter en hoger.

Op enkele plaatsen gaat riet domineren. De indruk bestaat dat de vlinder in die dichte rietvegetatie de waardplant, het moerasviooltje, niet (meer) kan vinden.

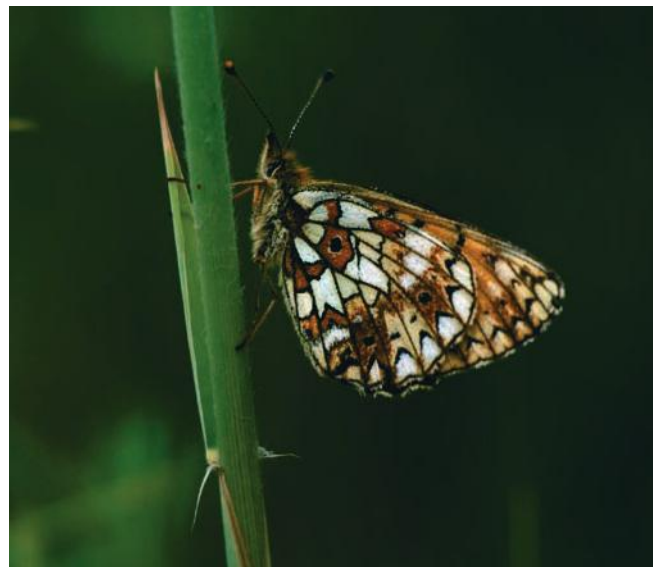
Een reden om volgend jaar, tussen de eerste en tweede generatie, op enkele plaatsen voorzichtig een paar stukken te maaien. Het moerasviooltje komt dan méér in het licht, wat hopelijk leidt tot vitalere planten en eiafzetting.

Een ander aandachtspunt is de aanwezigheid van geschikte nectarplanten. De vlinders worden vaak nectardrinkend waargenomen en hebben een grote nectarbehoefte. Er dienen dus genoeg geschikte nectarplanten te zijn. In Drenthe is de tweede generatie zilveren maan vooral nectardrinkend aangetroffen op grote kattenstaart en akkerdistel. Waar de eerste generatie op vliegt is onbekend. Wie gaat daar eens naar kijken?

Uit waarnemingen tijdens de telronden bleek dat de vlinder op twee gescheiden locaties vliegt. De strook niemandsland is ongeveer 200 meter breed. Of daar al dan niet voldoende moerasviooltjes groeien, moet nog maar eens worden onderzocht. Een afstand van 200 meter is overigens geen probleem voor een vlinder die goed kan vliegen en af en toe zwerfneigingen heeft.

De eerste vlinder van de tweede generatie liet zich zien op 25 juli. De top was, met 50 exemplaren, op 31 juli t.o.v. vorig jaar een lichte toename. In dat jaar zijn er 40 exemplaren geteld. .

Ook de populatie zilveren maan op het terrein van Willem van Hemmen bij Gasselte deed het wat beter. De eerste generatie telde 5 exemplaren en de tweede 18 stuks. Op geschikte locaties elders in Drenthe zijn geen vlinders gezien. Ook 'zwerfers' uit de kop van Overijssel zijn niet waargenomen.

Zilveren maan foto: Minko v/d Veen

"Vlinders gevangen" in Hoogeveen

Aswin Mulder

Vanaf 2001 tel ik vlinders op een route achter de gevangenis Grittenborgh in Hoogeveen. Het is een gevarieerd gebied met afwisselend droge schrale delen, natte delen en verder bomen en struwelen. De variatie aan plantensoorten is groot, van fluitenkruid tot knoopkruid en gewone rolklaver.

Van 1 april tot 30 september loop ik, bij geschikt weer, de route wekelijks. Hierbij worden alle vlinders genoteerd die ik aan weerszijden waarneem binnen een afstand van 2,5 meter en verder 5 meter vooruit en 5 meter boven mij.

Het jaar 2008 was een zeer matig vlinderjaar. Het aantal soorten viel wat tegen (19 t.o.v. 21 gemiddeld) maar vooral de aantallen waren dramatisch laag (196 t.o.v. 387 gemiddeld). De enige vlinder die in mijn gebied het echt goed deed, was het bont zandoogje (35 exemplaren t.o.v. 17 gemiddeld). De grote verliezers zijn koevinkje en oranje zandoogje met respectievelijk 0 en 2 exemplaren.

Aangezien ik de monitoringroute al acht jaar (2001-2008) tel, is het ook mogelijk om de ontwikkeling van de verschillende vlinders te volgen. Soorten, die in mijn gebied in de loop van de jaren steeds meer voorkomen zijn; bont zandoogje en het icarusblauwtje. Ronduit slecht is de ontwikkeling van de argusvlinder bij de Grittenborgh. Deze soort kon in de eerste drie jaar nog op ongeveer 10 getelde exemplaren rekenen, maar de laatste twee jaar is de vlinder niet meer door mij waargenomen.

Ook al was 2008 een slecht vlinderjaar, het blijft leuk om een keer per week het veld in te gaan. Het afgelopen jaar nam ik regelmatig een van mijn zoontjes mee. Hopelijk zijn zij de monitoringtellers van de toekomst?

!Noot redactie: Iedereen zal hebben gemerkt dat 2008 een vrij dramatisch vlinderjaar was. Veel soorten vlogen slecht.

Jaar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Gemiddelden
Aantal tellingen	19	24	25	24	24	23	23	20	23
Gemid. Temp.	20	21	21	21	20	22	20	20	21
Aantal soorten	20	22	22	22	21	21	17	19	21
Argusvlinder	11	9	8	1	3	1	0	0	4
Atalanta	4	1	2	1	1	2	2	2	2
Bont zandoogje	0	0	5	5	17	42	33	35	17
Boomblauwtje	1	6	8	1	9	12	0	3	5
Bruin blauwtje	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bruin zandoogje	9	31	53	54	70	82	52	20	46
Citroenvlinder	1	8	9	3	3	5	2	2	4
Dagpauwoog	3	6	9	3	0	2	4	3	4
Distelvlinder	0	15	11	0	0	0	0	1	3
Eikepage	1	1	1	0	3	3	0	0	1
Geelsprietdikkopje	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Gehakkelde aurelia	1	1	1	2	2	2	0	0	1
Groot koolwitje	1	3	4	1	3	1	1	3	2
Grootdikkopje	1	4	4	3	1	6	0	2	3
Heideblauwtje	1	0	2	1	0	0	0	0	1
Heivlinder	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hooibeestje	0	2	0	5	3	0	1	4	2
Icarusblauwtje	0	0	0	12	12	19	8	7	7
Klein geaderd witje	95	106	70	48	101	58	46	33	70
Klein koolwitje	38	65	56	29	45	79	80	40	54
Kleine parelmoervlinder	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kleine vos	4	10	10	4	1	3	1	1	4
Kleine vuurvlinder	5	3	33	4	1	11	17	9	10
Koevinkje	13	37	52	32	31	42	20	0	28
Landkaartje	36	40	26	3	6	10	24	3	19
Oranje zandoogje	47	49	46	46	59	15	5	2	34
Oranjetipje	6	24	25	20	16	15	32	9	18
Zwartsprietdikkopje	23	46	85	65	75	48	23	17	48
Totaal	301	468	520	343	462	458	351	196	387
Sint-Jansvlinder	17	12	13	17	1	0	1	2	8

*Koevinkje
foto:
Sander
van der Bor*

Veenvlinders in 2008, overpeinzingen...

Pauline Arends

Veenbes blauwtje

Eind mei begint het bij mij altijd weer te kriebelen. Wanneer zie ik het eerste veenhooibeestje en veenbesparelmoervlinder? Hoe zal het ze dit jaar vergaan op de diverse vennen? Blijft het weer wel goed?

Komt er vooral niet te veel regen en kou. Ook een aantal dagen zeer hoge temperaturen is niet goed voor ze. Als ik de eerste vlinders weer zie, sta ik te springen in het veld en gaat mijn hart wild te keer. Raar eigenlijk, zou dit een soort moederinstinct zijn en begin ik ze als mijn kinderen te beschouwen?

Dit jaar was de vakantie naar mijn inmiddels favoriete Letland vroeg gepland. Daar vliegen ze natuurlijk ook en dat wil ik meemaken. Dan sta ik in tweestrijd, want ik wil ik ze ook gedurende de gehele vliegtijd in mijn eigen boswachterijen goed kunnen volgen. Als ik in juni twee weken naar Letland ga, mis ik net de tweede helft van de vliegtijd, balen! Wat te doen?

Veenbesparelmoervlinder

Het loopt uit de hand met mij, dat is duidelijk. Als ik al niet meer op vakantie ga, om in eigen land niets te willen missen? Het zijn maar gewoon vlinders, die elk jaar terug komen. Niks bijzonders. Waar maak ik me druk om vraag ik me dan af.

Oké, wel naar Letland, maar zorgen voor goede vervanging. Iemand die de meetnetroutes zorgvuldig loopt en regelmatig met mooi weer gaat tellen. Piet Kerssies was bereid dit te doen en ook Jelle zou een paar keer de vennen bij langs gaan. Met een gerust hart kon ik de Nederlandse veenvlinders loslaten en naar Letland gaan. Voorwaarde die ik mezelf had gesteld, dan wil ik in Letland veel hoogvenen zien het liefst met vlinders. 'Verslaving' spookt het door mijn hoofd. Ik moet ze zien! Waar is mijn nuchtere verstand gebleven?

Toch maar gaan, het komt wel goed, hou ik mezelf voor, hier zijn ze in goede handen.

In Letland kom ik gelukkig helemaal aan mijn trekken. Twee weken alleen maar struinen en verscheidene veenbesblauwtjes gezien en veenhooibeestjes in prachtige biotopen. Hier zag ik ook de Letse veenluzernevlinder, zie de foto op de voorpagina! Wat een genot om dit te aanschouwen.

Terugkomend in Nederland hoor ik van Jelle en Piet, dat ze 'best' gevlogen hebben. Op een prachtige dag hadden ze zelfs in Schoonloo 50 veenbesparelmoervlinders geteld. Dat moet mij natuurlijk weer overkomen.

Veenbesparelmoervlinder

Alle foto's bij dit artikel zijn van: Pauline Arends

Veenbesparelmoervlinders

Nog nooit zijn daar de afgelopen 15 jaar zoveel vlinders gespot en ik ben er niet bij. Verontrustende mails komen onderwijl binnen vanuit het Ahlenmoor. Slechts een paar vlinders zijn gezien, dat ziet er niet goed uit. Ik heb geen tijd meer om er heen te gaan, jammer.

Begin juli zijn de meeste vlinders uitgevlogen en zijn de eitjes gelegd. Ik kom weer tot rust. Alhoewel?

veenhooibeestje

Een mailtje uit Zuid-oost-Drenthe: Gerrit en Ron hebben in de omgeving van Barger Oosterveld een veenhooibeestje gezien. De vlinder op de foto is onmiskenbaar. Twijfel is niet mogelijk.

Op 2 juli sta ik met beide mannen bij het betreffende gebied. Het biotoop ziet er nog niet zo verkeerd uit. Natuurlijk geen vlinder meer te zien. Was dit een eenzame vlinder die het gewaagd heeft vanuit Duitsland helemaal hierheen te vliegen of is er in de buurt nog een onbekende populatie? Een spannende klus voor Ron en Gerrit om dit volgend jaar uit te zoeken. En dan is het alweer voorbij, 5 weken per jaar genieten van deze prachtvlinders in binnen en buitenland. Het lijkt lang, maar altijd kom ik tijd te kort. En volgend jaar? Een weekje later naar Letland. Kan ik net de hele vliegperiode in Drenthe nog meemaken.....

Het Hingsteveen, typisch biotoop voor veenhooibeestje. (De andere twee veenvlinders komen hier niet voor)

Veenvlindertellingen 2004 t/m 2008

	naam	eigenaar	2004			2005			2006			2007			2008		
			vbb	vbp	vhb	vbb	vbp	vhb	vbb	vbp	vhb	vbb	vbp	vhb	opm	vbb	vbp
2	Noordveen	SBB Drents Loo en Aa		7			10		19	0		14				20	
4	Grolloo 116	SBB Drents Loo en Aa		10	0		7	0	16	1		7	3		8	3	
6	Grolloo 61	SBB Drents Loo en Aa		0	36		3	40	3	10		3	10		2	31	
7	Blankeveen	SBB Drents Loo en Aa		0	1		0	0	1	0		0	0		0	0	
9	Schoonloo 116b	SBB Drents Loo en Aa		1			0		3			3			5		
10	Schoonloo 115f	SBB Drents Loo en Aa		11			6		40			25			52		
11	Tweelingen West	SBB Drents Loo en Aa			27			26		16			10			31	
11a	Tweelingen Oost	SBB Drents Loo en Aa														1	
13	Hingsteveen	SBB Drents Loo en Aa			2067			156		299			400			1146	
16	Adderven Sleen	SBB Distr. Zuidoost		4			5		2			1			0		
24	Reigersplas	SBB Dist. Zuidwest	15			7			16	0		12	0		14		
26	Adderven/vak 89	SBB Distr. Zuidwest	3	3		1	0		2	0		6	0		7		
27	Meeuwenplas	SBB Distr. Zuidwest	20	4		27	0		83	1		60	0		52		
27a	veentje t.noorden van M	SBB Distr. Zuidwest													30		
33	Poort 2	SBB Distr. Zuidwest	3			3			3	0		0	0		4		
44	Wijster Noord	St. Drents Landschap		5			25		17			4*		* te laat geteld	4		
44	Wijster Zuid	St. Drents Landschap		2			0		5			0*		* te laat geteld	0		
50	Spaarbankbos	Gemeente Hoogeveen		2			0		0			0*		* te laat geteld	0		
51	Anserdennen	NM	6			7			2			1			0		
18	Sellingen	SBB Gron.-Oost	20			2			32			22			27		
19	Fochteloeveen	NM			190			141		191			273	telling langs route		468	
20	Oosterse Bos	SBB Distr. Zuidoost														1	
	Totaal	Locaties	6	10	5	6	6	4	6	10	5	5	7	5	5	6	6

Veenbesblauwtje

Ahlenmohr
typisch biotoop voor
veenbesblauwtje
en
veenbesparelmoer-
vlinder

Harry
Offringa
boswachter
SBB
bekijkt een
veenbes-
parelmoer-
vlinder

Voorlopige nachtvlinderroogst!

Minko van der Veen

De nachtvlinder cursussen van 2007 en 2008 hebben veel cursisten geïnspireerd om (meer) naar deze insectengroep te gaan kijken. Hoewel het eigenlijk nog te vroeg is om met resultaten te komen, kan ik het toch niet laten hier alvast wat cijfermateriaal te geven.

Dat 'te vroeg' slaat op het feit dat nog maar een deel van de waarnemers gegevens heeft opgestuurd en dat de controle op de juistheid/waarschijnlijkheid van de waarnemingen nog maar heel beperkt heeft kunnen plaatsvinden. De volgende nieuwsbrief verschijnt pas in april. Ik vermoed dat velen toch wel nieuwsgierig zijn naar de soorten die zijn waargenomen. Vandaar dit voorlopig verslag.

Gegevensverwerking

Diarsia-dahlia
moerasbreedvleugel
foto: Annie Rocks

In totaal kreeg ik over 2007 en 2008 van negen personen 6382 waarnemingen binnen. De gegevens kwamen zowel analoog (ingevulde formulieren) als digitaal binnen. Ik heb moeten vaststellen dat digitaal niet altijd een garantie is voor snelle en eenvoudige verwerking.

Op dat vlak zullen we nog tot een standaard moeten zien te komen. Ik zag regelmatig dat men veel zaken probeerde te combineren in één (Excel)spreadsheetregel. Het enige wat ik er hier nu over kwijt wil, is het dringende advies: elke waarneming is altijd 1 regel (rij) en bevat datum, soort, aantal, gebied(x- en y-coördinaat) Het combineren van meerdere waarnemingen in een regel is uit den boze. Feitelijk ben je dan al bezig een overzicht te maken. Maar dat kun je nou juist beter aan Excel zelf overlaten, daar is het programma sterk in, maar wel onder de voorwaarde dat je in een regel maar 1 waarneming stopt!

Resultaten

Van de in totaal 6383 waarnemingen hadden 74 betrekking op 28 microsoorten.

Verder werden er liefst 423 soorten macronachtvlinders gemeld! Bij deze aantallen heb je al snel een 'opmaak'-probleem wanneer je de gegevens wil presenteren in een blad als dit. Bovendien dragen zulke 'saai' lange tabellen over meerdere bladzijden niet direct bij aan de leesbaarheid. Ik heb er daarom voor gekozen alleen de 'bijzondere' soorten te tonen.

Daarvoor heb ik het 'voorkomen' als selectie criterium gebruikt.

Charissa-obscurata
heide oogspanner
foto: Annie Rocks

Ik heb de categorie-indeling van de Nachtvlinder gids van Waring&Townsend (Tirion) gehanteerd. Die indeling is, in volgorde van afnemende 'gewoonheid': heel gewoon(h), gewoon(g), vrij gewoon(v), niet zo gewoon(n), zeldzaam(z) extreem zeldzaam(x). Deze indeling zegt iets van de zeldzaamheid en verspreiding binnen Nederland op basis van het aantal waarnemingen.

Ammoconia caecimacula
nazomeruil
foto: Annie Rocks

Lokaal kan een soort best algemener of juist minder algemeen zijn. Verder zeg ik er nogmaals uitdrukkelijk bij dat er nog niet kritisch naar de waarnemingen is gekeken.

Onderstaande tabel laat zien hoe de 423 soorten verdeeld zijn naar de gehanteerde categorieën van 'voorkomen'. Naast het aantal soorten is ook het aantal waarnemingen opgenomen.

Wanneer we alleen kijken naar de soorten in de categorieën niet-zo-gewoon(n), zeldzaam(z) of extreem zeldzaam(x) dan levert dat 146 soorten op. De tabel verderop laat deze soorten zien met daarbij het aantal waarnemingen (geen aantallen exemplaren dus) naar categorie van voorkomen. Voor alle duidelijkheid: onder een waarneming wordt verstaan het vaststellen van de aanwezigheid van de soort op dat moment op die plek (dus ongeacht het aantal exemplaren van een soort). Ongetwijfeld zal de tabel tot de nodige discussie en vragen leiden (en dat hoop ik ook). Deels zal dat terug te voeren zijn naar de categorie-indeling van de soorten, deels naar mijn 'haastwerk', wat onvermijdelijk fouten heeft opgeleverd. Bovendien is ook voor mij deze materie nieuw.

Naschrift: In de tabel staat het bleek purperuiltje genoemd, dit blijkt bij naderinziens onjuist!

Catocala-sponsa
karmozijnrood weeskind
foto: Minko van der Veen

Voor degenen die hun waarnemingen nog niet hebben opgestuurd: graag ontvangen we die zo spoedig mogelijk. Die dat al wel deden uiteraard heel erg bedankt!

	voorkomen						Eindtotaal
	h	g	v	n	z	x	
Aantal waarnemingen	1611	2317	1638	340	247	48	6201
aantal soorten	30	147	100	71	55	20	423

h=heel gewoon; g=gewoon; v=vrij gewoon;
n=niet-zo-gewoon; z=zeldzaam; x=extreem zeldzaam

Aantallen waarnemingen en aantallen soorten naar categorie van 'voorkomen'

Aantal waarnemingen naam-ned-wet	Cat. voorkomen			Aantal waarnemingen naam-ned-wet	Cat. voorkomen		
	n	z	x		n	z	x
bandvoorjaarsuil / <i>Orthosia opima</i>			5	maansnuituil / <i>Zanclognatha lunalis</i>			1
berkenhermelijnvlinder / <i>Furcula bicuspis</i>	3			maanuiltje / <i>Cosmia pyralina</i>	1		
berkenspikkelspanner / <i>Aethalura punctulata</i>	6			marmeuil / <i>Polia nebulosa</i>	1		
berkentandvlinder / <i>Odontotia carmelita</i>			2	meidoornuil / <i>Allophyes oxyacanthae</i>	1		
bijvoetdwergspanner / <i>Eupithecia innotata</i>	3			metaalvlinder / <i>Adscita statices</i>	9		
bleek purperuiltje / <i>Eublemma ostrina</i>			1	moeras micro-uil / <i>Hypenodes humidalis</i>		8	
bont halmuiltje / <i>Oligia versicolor</i>		2		moerasbreedvleugeluil / <i>Diarsia dahlii</i>			10
bonte bandspanner / <i>Epirrhoe tristata</i>	12			moerasgoudvenster / <i>Plusia putnami</i>		21	
bonte marmeuil / <i>Deltote deceptoris</i>		5		moeraswalstros spanner / <i>Orthonama vittata</i>	4		
bosbandspanner / <i>Epirrhoe rivata</i>		1		nachtpauwoog / <i>Saturnia pavonia</i>	14		
bosgrasuil / <i>Apamea scolopacina</i>	2			nazomeruil / <i>Ammoconia caecimacula</i>		3	
brede w-uil / <i>Lacanobia w-latinum</i>		10		nekspindertje / <i>Cyclophora annulata</i>			1
brilddrager / <i>Egira conspiciellaris</i>			1	non vlinder / <i>Lymantria monacha</i>	3		
bruinbandspanner / <i>Scotopteryx chenopodiata</i>				ogentroostspanner / <i>Perizoma blandiata</i>			1
bruine daguil / <i>Euclidia glyphica</i>	2			oranje agaatspanner / <i>Eulithis testata</i>	15		
bruine metaalvlinder / <i>Rhagades pruni</i>		1		oranje berkenspanner / <i>Archiearis parthenias</i>		2	
brummelspanner / <i>Mesoleuca albicillata</i>	3			oranje dwergspanner / <i>Eupithecia icterata</i>	3		
donker visstaartje / <i>Meganola strigula</i>			1	paardenbloemspanner / <i>Idaeae seriata</i>			4
donkere grasuil / <i>Tholera cespitis</i>	4			paarsbandspanner / <i>Rhodostrophia vibicaria</i>	1		
donkere wapendrager / <i>Clostera pigra</i>		2		paddenstoeluil / <i>Parascotia fuliginaria</i>	3		
dwerghuismoeder / <i>Panemeria tenebrata</i>	2			papagaaitje / <i>Chloroclysta siterata</i>		1	
egale stipspanner / <i>Idaeae straminata</i>	1			pijlkruidspanner / <i>Perizoma didymata</i>		2	
eikenblad / <i>Gastropacha quercifolia</i>			11	plat beertje / <i>Eilema lurideola</i>	2		
eikenuiltje / <i>Dryobotodes eremita</i>		16		populierenvoorjaarsuil / <i>Orthosia populeti</i>		2	
elzenuil / <i>Acronicta alni</i>	2			prachtstipspanner / <i>Scopula marginepunctata</i>		5	
espenblad / <i>Phylodesma tremulifolia</i>		1		randstipspanner / <i>Idaeae sylvestriaria</i>	2		
fraaie walstros spanner / <i>Lampropteryx suffumata</i>			1	ratelaarspanner / <i>Perizoma albulata</i>		2	
framboseglasvlinder / <i>Pennisetia hylaeiformis</i>		1		rode vlekkenuil / <i>Cerastis rubricosa</i>	9		
geblokte zomervlinder / <i>Thalera fimbrialis</i>		7		roestuif / <i>Blepharita satura</i>		3	
geelbruine tandvlinder / <i>Notodonta torva</i>		1		rondvleugelbeertje / <i>Thumata senex</i>	15		
geelbruine vliekuil / <i>Amphipoea fucosa</i>	4			roodachtige herfstuil / <i>Agrochola helvola</i>	1		
geelijnsnuituil / <i>Trisateles emortualis</i>	2			roodbandbeer / <i>Diacrisia sannio</i>	16		
geelpurperen spanner / <i>Idaeae muricata</i>		2		roodbruine vliekuil / <i>Amphipoea oculatea</i>	3		
gele uil / <i>Enargia paleacea</i>		1		roomkleurige stipspanner / <i>Scopula floslactata</i>	3		
gemarmerd heide-uiltje / <i>Elaphria venustula</i>	3			russenul / <i>Coenobia rufa</i>	9		
gepijld micro-uil / <i>Schrankia costaestrigalis</i>	1			saffraangouduil / <i>Xanthia aurago</i>	4		
gestippelde houtvlinder / <i>Zeuzera pyrina</i>	9			satijnvlinder / <i>Leucoma salicis</i>		18	
gestreepte brems spanner / <i>Perconia strigillaria</i>		4		schaduwstipspanner / <i>Idaeae rusticata</i>		1	
gestreepte rietuil / <i>Mythimna obsolata</i>	2			schapengrasuil / <i>Apamea furva</i>		2	
gestreepte tandvlinder / <i>Drymonia dodonaea</i>	18			scherphoekbandspanner / <i>Euphyia unangulata</i>		20	
getande spanner / <i>Odontopera bidentata</i>		2		schijn-nonvlinder / <i>Panthea coenobita</i>		3	
gevlekte groenuil / <i>Moma alpium</i>	9			seringenvlinder / <i>Apeira syringaria</i>		1	
gevlekte silene-uil / <i>Hadena confusa</i>		3		sierlijke voorjaarsuil / <i>Orthosia graeilis</i>	3		
gevlekte winteruil / <i>Conistra rubiginea</i>	3			smalvleugelrietboorder / <i>Chilodes maritima</i>		1	
gewone agaatspanner / <i>Eulithis populata</i>		1		smaragdgroene zomervlinder / <i>Chlorissa viridata</i>		2	
glasvleugelpijlstaart / <i>Hemaris fluciformis</i>	1			sparspanner / <i>Thera variata</i>	1		
goudgele boorder / <i>Gortyna flavago</i>	5			splinterstreep / <i>Naenia typica</i>	1		
goudhaaruil / <i>Acronicta auricoma</i>	10			sporehoutvlinder / <i>Philereme vetulata</i>		1	
grauwe borstel / <i>Dicallomera fascelina</i>		10		streepstipspanner / <i>Idaeae humiliata</i>			1
grijsbandspinner / <i>Trichiura crataegi</i>		6		trapeziumuil / <i>Xestia ditrapezium</i>		2	
groene weide-uil / <i>Calamia tridens</i>	6			turkse uil / <i>Chrysodeixis chalcites</i>		2	
groenige orvlinder / <i>Polyploca ridens</i>		2		valeriaandwergspanner / <i>Eupithecia valerianata</i>	1		
groot visstaartje / <i>Meganola albula</i>	2			variable worteluil / <i>Euxoa cursoria</i>		1	
grote groenuil / <i>Bena bicolorana</i>	4			veenheideuil / <i>Acronicta menyanthidis</i>		16	
harige voorjaarsuil / <i>Brachionycha nubeculosa</i>		1		vierkantspikkelspanner / <i>Paradarisa consonaria</i>		1	
heide daguil / <i>Heliothis maritima</i>		2		vingerhoedskruiddwergspanner / <i>Eupithecia pulchellata</i>			2
heideringelrups / <i>Malacosoma castrensis</i>		1		vlaskbeekdwergspanner / <i>Eupithecia linariata</i>	7		
helmkruidvlinder / <i>Shargacucullia scrophulariae</i>	1			vroege visstaartje / <i>Nola confusalis</i>	4		
heremietuil / <i>Ipimorpha retusa</i>	1			vroege blokspanner / <i>Trichopteryx carpinata</i>	12		
hermelijnvlinder / <i>Cerura vinula</i>	1			walstrobands spanner / <i>Epirrhoe galiata</i>		1	
hoogveenvliekuil / <i>Amphipoea lucens</i>		14		walstros spanner / <i>Costaconvexa polygrammata</i>		10	
hoornbloemdwergspanner / <i>Eupithecia pygmaearia</i>		1		wederikdwergspanner / <i>Anticollix sparsata</i>		2	
jota-uil / <i>Autographa jota</i>	4			wilgenhermelijnvlinder / <i>Furcula bifida</i>		2	
karmozijnrood weeskind / <i>Catocala sponsa</i>		1		wilgentandvlinder / <i>Notodonta tritophus</i>		2	
kastanje bruine-uil / <i>Xestia castanea</i>		2		wilgenwespvlinder / <i>Synanthedon formicaeformis</i>		2	
klein muisbeertje / <i>Pelosia obtusa</i>				wit spannertje / <i>Asthena albulata</i>		2	
klein visstaartje / <i>Nola cucullatella</i>		6		witband silene-uil / <i>Hadena compta</i>		2	
kleine rietvink / <i>Simyra albovenosa</i>	3			witstipgrasuil / <i>Mythimna albipuncta</i>		19	
koekoeksbloemspanner / <i>Perizoma affinitata</i>		2		zeggeboorder / <i>Chortodes pygmina</i>		7	
larikdwergspanner / <i>Eupithecia lariciata</i>	1			zilverhaak / <i>Deltote uncula</i>		9	
late heide-uil / <i>Xestia agathina</i>		6		zwarte-l-vlinder / <i>Arctornis l-nigrum</i>			1
lente or-vlinder / <i>Achlya flavicornis</i>	9			zwartpuntvolgeling / <i>Noctua orbona</i>		22	
lichte blokspanner / <i>Lobophora halterata</i>	7			Eindtotaal	365	247	48
lindeknotsvlinder / <i>Plagodis dolabraria</i>	9						

Tussenstand macro-nachtvlinders VVD 2007-2008

Aantal waarnemingen naar 'voorkomen': n=niet zo gewoon; z=zeldzaam; x=extreem zeldzaam

Vlinders op miniaturen in laat- en middeleeuwse manuscripten

Ate Dijkstra

fig. 1
Meester van Dirc van Delf (ca.1405) grutto?

Voor de uitvinding van de boekdrukkunst was de productie van boeken een waar monnikenwerk. De preparatie van het perkament, de inkt, de kleurstoffen, het met de hand schrijven en soms kalligraferen van de teksten en het inbinden, maakten de productie van boeken tot een langdurige en zeer kostbare geschiedenis. De eerste boeken zijn meestal religieuze geschriften die, in opdracht van de geestelijkheid, vooral in kloosters werden geproduceerd.

Vanaf de 12de eeuw werden in toenemende mate steeds meer boeken geproduceerd in professionele boekateliers en werkte een team van verschillende handwerkslieden aan een boek. Rijke burgers konden het zich veroorloven om zogenaamde getijdenboeken voor privé gebruik te laten maken. Een getijdenboek is een privé gebedenboek. Getijden zijn gebeden in het kerkelijk brevier die op bepaalde tijden gebeden of gezongen worden. Te weten; metten (zeer vroeg in de morgen), lauden (rond zonsopkomst), priem (6.00 uur), terts (9.00 uur), sext (12.00 uur), none (15.00 uur), vespers (18.00 uur) en completen (het laatste avondgebed).

fig. 2
Meester van Katherine van Kleef (1417-1476),
middeleeuwse vogelkooien

fig. 3
Meester van de Haarlem Bijbel (ca 1460 -1475).
Kleine vos

Aan het kerkelijk brevier werden in de loop van de tijd allerlei elementen toegevoegd zoals; hymnen, lezingen uit het Heilige Schrift, maar soms ook een kalender.

Vooraf in de late Middeleeuwen nam de productie van getijdenboeken een hoge vlucht. Er zijn dan ook tienduizenden bewaard gebleven. Sommige zijn eenvoudig en nauwelijks gedecoreerd of geïllustreerd. Andere bevatten miniaturen met een veelal rijke randversiering. Enkele getijdenboeken, zoals het getijdenboek van de hertog van Berry, hebben wereldfaam vanwege het aantal en de kwaliteit van de miniaturen.

De makers van de miniaturen zijn veelal onbekend en is de maker van de miniaturen vaak vernoemd naar de opdrachtgever of eigenaar van het boek. In de Noordelijke Nederlanden neemt in de 15de eeuw dankzij de opkomst van de Moderne devotie met name de productie van getijdenboeken een hoge vlucht. De Moderne devotie was een hervormingsbeweging die ontstond als reactie op allerlei misstanden in de kerk en er is sprake van een meer persoonlijke godsdienstigheid.

fig. 4
Meester van Gijsbrecht van Brederode
ca 1465-1470.
Kleine vos

De in Noord-Nederland geproduceerde getijdenboeken zijn veelal niet, zoals elders, in het Latijn maar vaak in de landstaal geschreven. Dit zegt overigens ook veel over de geletterdheid van de mensen. Die was in Noord-Nederland relatief hoog.

Onderhand al weer een groot aantal jaren geleden was er in het Museum Catharijneconvent in Utrecht een tentoonstelling over Middeleeuwse miniaturen uit de Noordelijke Nederlanden. Deze miniaturen waren veelal afkomstig uit Getijdenboeken.

De tentoonstelling werd druk bezocht en men mocht blij zijn om kortstondig langs de handschriften te schuifelen. Gelukkig was ook een rijk geïllustreerde catalogus verkrijgbaar (Marrow et al, 1989). Dat maakte het mogelijk om thuis de afbeeldingen in alle rust te bekijken. Dat was een interessante bezigheid. Zo is op een miniatuur een boeiende collectie vogelkooien te zien die in de Middeleeuwen in gebruik waren (fig 2). Op een andere afbeelding staat mogelijk een grutto afgebeeld en is mogelijk de oudste afbeelding van deze vogel van ons land.(fig 1).

In vooral de randversieringen staan nog veel meer interessante zaken maar deze vallen buiten de context van dit artikeltje. In de randversieringen zijn ook vlinders te vinden (tabel 1). Sommigen vallen in de categorie "fantasievlinders", anderen zijn als soort te herkennen.

Er zijn drie Meesters die de dagvlinders zeer naturalistisch afbeelden en de dagvlinders in handen moeten hebben gehad.

Het zijn de Meester van de Haarlem Bijbel (Kleine vos, fig 3), de Meester van Gijsbrecht van Brederode (Kleine vos, fig 4) en de Meester van Cornelis Croesinck (Atalanta, fig 5).

Verder is er een groep die ik maar reken tot de "fantasievlinders". Sommige van die fantasievlinders zijn mogelijk geïnspireerd op echte vlinders zoals de "Witjes" Mogelijk gaat het om "koolwitjes".

Tabel 1.

Voorkomen van vlinders op miniaturen afgebeeld in de catalogus "The Golden Age of Dutch Manuscript Painting".

Kolom 1 naam van de Meester, kolom 2 datering manuscript, kolom 3 vlindersoort, kolom 4 locatie van de afgebeelde vlinder, lp = linkerpagina, rp = rechterpagina, kolom 5 plaatnummer of figuurnummer in de catalogus.

Meester	datering	vlindersoort	plaats	afbeelding
Echte dagvlinders				
Meester van de Haarlem Bijbel	ca 1460-1475	kleine vos	rp onder midden	PI IX 78
Meester van Gijsbrecht van Brederode	ca 1465-1470	kleine vos	links midden	PI VIII 69
Meester van Cornelis Croesinck	ca 1494	atalanta	lp links boven	PI XII 101
Fantasievlinders				
Meester van de Adair Getijden	ca 1490	witje?	lp.links midden	PI XI 96
		geeltje	rp onder	
		nachtvlinder	rp links onder	
		fantasievlinder	links onder	Figuur 129
Meester van de Boston City of God	ca 1470	witje?	links boven	Figuur 129
Meester van Catherina van Kleef	ca 1460	fantasievlinder		
en Lieven van Lathem				
Meester Hugo Jansz. Van Woerden	ca. 1485-1490	witje?	lp rechts boven	PI XII 107
		witje?	lp onder midden	
Meester van de Suffragiën	1480-1490	bruintje	lp rechts onder	PI XII 106

fig.5
Meester van Cornelis
Croesinck ca 1495. Atalanta

Op een miniatuur van de Meester van de Suffragiën staat een bruine dagvlinder afgebeeld waarvoor mogelijk een koevinkje model heeft gestaan (fig 6) en op een andere pagina (fig. 7) staan "witjes". De Meester van de Adair Getijden schilderde de meeste "fantasievlinders" (fig 8). Kleine vos en Atalanta zijn tegenwoordig ook nog algemene dagvlinders. Wat dat betreft is er weinig veranderd.

Uitvergroting "bruintje"

fig. 6
Meester van de Suffragiën
(1480-1490 en 1500-1510).
Fantasievlinder "bruintje" (koevinkje ?)

Uitvergrottingen van de "witjes"

fig. 7
Meester van de Suffragiën
(1480-1490 en 1500-1510).
Fantasievinders "witjes"

fig. 8
Meester van de Adair Getijden ca 1490. Fantasievinders. zowel op de linker als rechterpagina

Literatuur

Marrow, J.H., H.L.M.Defoer, A.S.Korteweg, W.C.M. Wüstefeld. 1987. The Golden Age of Dutch Manuscript Painting. Rijksmuseum Het Catherijne Convent, The Pierpont Morgan Library, New York.

"Dagvlinders in Drenthe" de atlas

Minko van der Veen

Dagvlinderatlas Drenthe bijna gratis (zolang de voorraad strekt!!!!)

Dankzij jullie waarnemingen hebben we in 2003 onze schitterende atlas 'Dagvlinders in Drenthe' kunnen laten verschijnen. Moest er toen nog 30 euro voor worden neergeteld, nu kunnen we deze atlas aanbieden voor slechts 6,00 euro. Bij afname van 10 of meer exemplaren betaal je nog maar 5,00 euro per stuk!

Voor degenen onder ons die de atlas nog niet hadden aangeschaft een unieke kans zou ik zeggen. Maar eigenlijk voor iedereen: niet langer puzzelen over wat je deze keer weer voor een verjaardag of straks met Sinterklaas of Kerst moet geven of vragen! Bovendien steun je hiermee de Vlinderwerkgroep haar doelstellingen te bereiken. Hoe meer mensen immers weten over vlinders, hoe meer ze het nut inzien van vlinderbescherming.

Deze atlas laat je niet alleen kennis maken met de verschillende soorten dagvlinders, maar staat ook uitgebreid stil bij alle bedreigingen waaraan ze blootstaan.

Inhoud atlas (244 bladzijden, zie ook bijlage)

- Inleiding
- Wat zijn dagvlinders
- Methodiek en gegevensverwerking
- Het Drentse Landschap
- De verspreiding van dagvlinders in Drenthe
- De verspreiding van de tussen 1990 en 2001 in Drenthe vastgestelde dagvlindersoorten
- De betekenis van Drenthe en haar landschapstypen voor dagvlinders in nationaal en internationaal perspectief
- Verandering in de Drentse dagvlinderfauna: winst en verlies
- Dagvlinders en beheer
- Literatuur
- Register

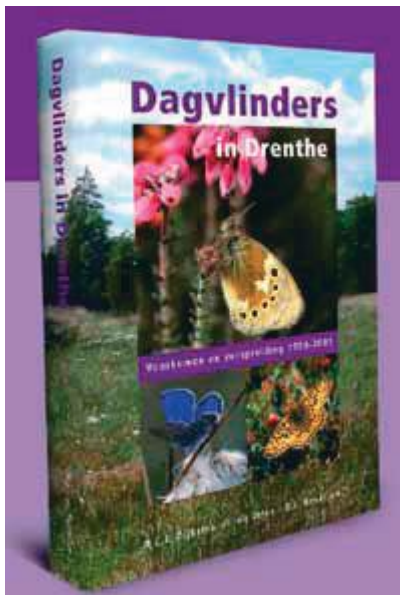
Wil je de atlas bestellen? Geef via telefoon of e-mail je bestelling op. Je kunt daarbij kiezen uit onderstaande (aflever)adressen:

Je hoort dan wanneer je de atlas(sen) kunt afhalen.

Betaling: girorekening 9157010 t.n.v. St. Vlinderwerkgroep Drenthe, Smilde of contante betaling bij aflevering.

Wanneer ze toch verstuurd moeten worden, dan komen de verzendkosten uiteraard voor rekening van de besteller.

Namens de Vlinder Werkgroep Drenthe,
Minko van der Veen (secretaris)

www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl

de webstek voor alle vlinderliefhebbers in Drenthe,
stuur uw kopij met plaatjes aan:

kopij@vlinderwerkgroepdrenthe.nl

Emmen	Ron Soenveld	Laan v/h Kinholt 39	0591-626083	ronsoenveld@planet.nl
Westerbork	Jelle de Vries	Zuideresweg 10	0593-322219	j.de.vries10@12move.nl
Smilde	Willeke Ketelaar	Kastanjelaan 5	0592-413073	rw.ketelaar@home.nl
Anlo	Hindrik Lanjouw	Brinkstraat 16	0592-271311	
Hooghalen	Pauline Arends	Oosthalen 1	0593-592326	f2hpaul.arends@hetnet.nl
Roden	Minko van der Veen	Raiffeisenlaan 11	050-5015520	secretaris@vlinderwerkgroepdrenthe.nl